

DAVRANIŞSAL KAMU TERCİHİ

(Davranışsal Politik İktisat'ın Doğuşu, Gelişimi ve Geleceği)*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof.Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Öz

Davranışsal politik iktisat, kamu tercihi teorisinin “rasyonalite” ve davranışsal iktisat teorisinin “irrasyonalite” ve/veya “sınırlı rasyonalite” temel varsayımlarını esas alarak siyasal karar alma sürecinin iktisadi ve psikolojik analizini yapan bir araştırma programıdır. Bu giriş niteliğindeki araştırma içerisinde “davranışsal kamu tercihi” olarak da adlandırılan yeni bir disiplinler-arası araştırma programının doğuşu ve gelişimi incelenmekte, ayrıca disiplinin doğru yönde ilerlemesi için bazı tavsiyelerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal İktisat, Kamu Tercihi, Rasyonalite, İrrasyonalite, Sınırlı Rasyonalite.

Alan Tanımı: Davranışsal Kamu Tercihi, Davranışsal Politik İktisat.

Abstract

BEHAVIORAL PUBLIC CHOICE

(The Birth, Development and Future of Behavioral Political Economy)

Behavioral political economy is a research program that analyzes political decision making with “rationality” principle of public choice economics and “irrationality”

*Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atf (APA): Aktan, C. C., (2024), Davranışsal Kamu Tercihi (Davranışsal Politik İktisat'ın Doğuşu, Gelişimi ve Geleceği), Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 16 (2): 246-270.

and/or “bounded rationality” principles of behavioral economics. In this introductory survey, the emergence and development of a new interdisciplinary research program, called “behavioral public choice”, is examined, and some recommendations are made so that the discipline may move in the right direction.

Key Words: *Behavioral Economics, Public Choice, Behavioral Political Economy, Behavioral Public Choice, Rationality, Irrationality, Bounded Rationality.*

JEL Codes: *D78, D72, H3.*

Giriş

“Ekonomi bilimi açısından kamu tercihinin temel davranışsal önermesi insanın bencil, rasyonel ve fayda maksimizasyoncu olduğudur.”²

Dennis Mueller

Kamu Tercihi (aynı zamanda *Politik İktisat* olarak da bilinir) siyasetin (politikanın) iktisadi analizini; *Davranışsal İktisat* ise iktisadın (ekonominin) psikolojik analizi yapar. Bir başka ifadeyle kamu tercihi ekonomiyi politikaya, davranışsal iktisat ise psikolojiyi ekonomiye uygulayarak araştırma yapan iki ayrı interdisipliner araştırma programıdır.

Kamu tercihinin öncülerinden birisi olan Dennis Mueller’in ifadesiyle *“kamu tercihinin temel davranışsal önermesi insanın bencil, rasyonel ve fayda maksimizasyoncu olduğudur.”* Davranışsal iktisat ise insanın iktisadi alandaki davranış, karar ve tercihlerinin öngörülemezliğini, tutarsızlığını ve mantıksızlığını açıklamaya çalışır.

Davranışsal iktisat araştırmalarında temel ön varsayım *“irrasyonelite”*; kamu tercihi araştırmalarında ise *“rasyonelite”*dir. Önemle belirtelim ki, kamu tercihi ve davranışsal iktisat disiplinlerinin temel varsayımları arasındaki farklılık bu iki araştırma programının birbirleri ile çatışma ya da anlaşmazlık içerisinde oldukları anlamına gelmemektedir. Bireyler rasyonel oldukları kadar irrasyonel karar ve tercihlerde bulunurlar. Deyim yerindeyse beynin bir yarısında rasyonelite, diğer yarısında irrasyonelite aktif veya kısmen pasif olarak varlığını sürdürür.

² *“The basic behavioral postulate of public choice, as for economics, is that man is an egoistic, rational, utility maximizer.”* Mueller, D. C. 1976. “Public Choice: A Survey”, *Journal of Economic Literature*, 14(2), s.395.

Sinirbilimcilere göre beyinde sağ ve sol olmak üzere iki alan vardır. Sağ beyinde yüz tanıma, hatırlama, yaratıcılık, duygusallık daha etkindir. Sol beyinde ise mantık, muhakeme, muhasebe, karar verme, analitik düşünce ve saire daha etkindir. Daha kısa bir ifadeyle, sağ beyinde duygusallık, sol beyinde mantık daha baskın durumdadır. Her ne kadar sağ beyin davranışsal sapma ve yanılığlara daha yatkın olsa da mantığın baskın olduğu sol beyin kısa yollar ve zihinsel sapmalar dolayısıyla hesaplama ve karar verme hataları yapabilir. Özetle, rasyonel insan beyninin her iki tarafının da irrasyoneliteye meyilli olduğunu söyleyebiliriz.³

İnsan öylesine büyük bir akıl ve zekâyâ sahiptir ki, insanlık tarihi boyunca yapılan buluşlar ve eserlerin gerisinde insanın rasyonalite ve homo economicus güdüsü geçerlidir. Adam Smith'in ve F. A. Von Hayek'in o müthiş açıklamalarıyla söyleyecek olursak her birey kendi menfaatinin peşinde koşarken diğer tarafta hiç de niyet edilmeyen ve ortada olmayan bir "görünmez el"⁴ yardımıyla kendiliğinden doğan düzen⁵ inşa edilir. Bunun gerisinde rasyonalite ve homo economicus güdüsü vardır. Ve o insan düşünme, davranış, tutum, karar ve tercihlerinde öylesine akıldışı (irrational) ve mantık-dışı (illogical) davranışlar, kararlar, seçimler ve eğilimler sergileyebilir ki, bu da insanın diğer yarısını tanımlar. Yani bir tarafta hayranlık duyulacak bir akıl, diğer tarafta ise akılsızlık (aptallık ya da ahmaklık) sözkonusudur.

³ Sol beyin ve sağ beyin baskınlığı teorisinin gerçek olmaktan çok kurgu olduğu da tartışılıyor. Konuyu derinlemesine incelemek gerektiğini burada not etmekte yarar görüyorum. Konu ile ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Springer, S. P., & Deutsch, G. 1998. Left Brain, Right Brain: Perspectives From Cognitive Neuroscience (5th ed.). W H Freeman/Times Books/ Henry Holt & Co. Online erişim: <https://archive.org/details/leftbrainrightbr0000spri/page/n5/mode/2up>

⁴ "Her birey, sahip olduğu sermayeyi en yüksek üretim sağlayacağı sanayiye yönlendirir. Bunun bir sonucu olarak emek toplumun yıllık gelirlerinden alabileceği en yüksek payı alır. Birey, bunu yaparken ne toplumun çıkarını artırmayı amaçlar ne de bunu ne ölçüde yaptığını bilir. Birey, sadece kendi özel çıkarını gözetir ve bu amacını gerçekleştirirken görünmez bir el onun hiç düşünmediği başka amaçlara da hizmet etmesini sağlar. Birey kendi çıkarını gözeterek toplumun çıkarına hizmet etmiş olur ve bireyin bu hizmeti eğer topluma hizmet etmeyi amaçlamış olsaydı yapacağı hizmetten ve katkıdan daha fazla olurdu." Bkz. Adam Smith, An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations by Adam Smith, edited by Edwin Cannan (London: Methuen, 1904). 2 vols. <https://oll.libertyfund.org/titles/smith-an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of-nations-cannan-ed-in-2-vols>

⁵ Hayek, kendiliğinden oluşan düzeni kısaca "insan tasarımının sonucu değil, insan eyleminin sonucu" olarak tanımlar: bkz. Hayek, F. A. 1967. "The Results of Human Action but not of Human Design.", In: F. A. Hayek (Ed.), Studies in Philosophy, Politics and Economics. University of Chicago Press. s.96-105.

Özetle, insan ne tamamen rasyonel ne de tamamen irrasyoneldir. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellik akıl sahibi olması değildir, “büyük akıl”ı inşa edecek bir yeteneğe sahip olmasıdır. Yapay zekâ bunun somut bir örneğidir. İnsan akli ile makine ve bilgisayar yetenekleri birleşince bir “büyük akıl”⁶ ortaya çıkmaktadır. Bunu hiçbir canlı türü yapmaya muktedir değildir. Öte yandan insan aklına çok aşırı bir değer de yüklemek yanlış olur zira insanın kendisi bir bilmece, muamma, gizem ve sırlarla dolu öngörülemez bir varlıktır. Yapay zekâ mucidi bir dehanın bile basit bir alışverişte nasıl zamanlama, karar ve hesaplama hataları yapabileceğine ve hatta gülünç duruma düşebileceğine tanık olmak mümkündür.

Rasyonel insan menfaatinin peşinde koşar, menfaati için çalışır, mal ve mülk edinme mücadelesi verir. Bu son derece normal ve içgüdüsel olan davranışın yerilecek ve eleştirilecek bir tarafı yoktur. Aksi olduğunda insanın aklından şüphe etmek gerekir. Homo economicus motivasyonunu “*bencillik*” ya da “*egoizm*” kelimelerini kullanarak aşağılayıcı ve kötüleyici anlamda kullanmak fevkalade yanlıştır. Bireyin bencil, rasyonel ve fayda maksimizasyonu peşinde koşan bir varlık olması onun hiçbir şekilde iyiliksever/hayırsever bir yönünün olmadığı anlamına gelmez.

Yeni Bir Araştırma Programı: Davranışsal Politik İktisat (Davranışsal Kamu Tercihi)

*“Rasyonel bireysel davranış varsayımına dayanan modellerin, kolektif seçim süreçlerine uygulandığında, benzer modellerin piyasa veya ekonomik seçimlere uygulandığında olduğu kadar verimli sonuçlar vermesini beklememeliyiz.”*⁷
James M. Buchanan & Gordon Tullock

Kamu tercihi alanında çalışan araştırmacılar davranışsal iktisadın katkılarını kendi disiplinleri ile birleştirerek bir yeni disiplin ya da araştırma programı

⁶ Bu konuda örnek bir çalışma için bkz. Mulgan, G. 2018. Big Mind: How Collective Intelligence Can Change Our World, Princeton University Press.

⁷ “... we should not expect models based on the assumption of rational individual behavior to yield as fruitful a result when applied to collective-choice processes as similar models have done when applied to market or economic choices.” Bkz. Buchanan, J.M. 1999. The Collected Works of James M. Buchanan, Vol. 3. The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy, with a Foreword by Robert D. Tollison (Indianapolis: Liberty Fund, 1999). Online erişim: <https://oll.libertyfund.org/titles/buchanan-the-calculus-of-consent-logical-foundations-of-constitutional-democracy>

keşfetmişlerdir.⁸ Bu yeni araştırma programı *Davranışsal Politik İktisat* (*Behavioral Political Economy*) ya da *Davranışsal Kamu Tercihi* (*Behavioral Public Choice*) olarak adlandırılmaktadır.

Davranışsal politik iktisat araştırma programı içerisinde davranışsal iktisadın “*irrasyonelite*”, kamu tercihi iktisadının ise “*rasyonalite*” varsayımları bir arada ele alınarak siyasal karar alma sürecinin analizi yapılmaktadır. Daha anlaşılır bir şekilde ifade etmek gerekirse davranışsal politik iktisat, siyasal karar alma sürecini hem “*rasyonalite*” hem de “*irrasyonelite*” varsayımları çerçevesinde incelemektedir.

Davranışsal politik iktisat adı verilen araştırma programını 2020 yılında yayınlanan *Davranışsal Politik İktisat* kitabımda şu şekilde tanımlamaya çalıştım:⁹

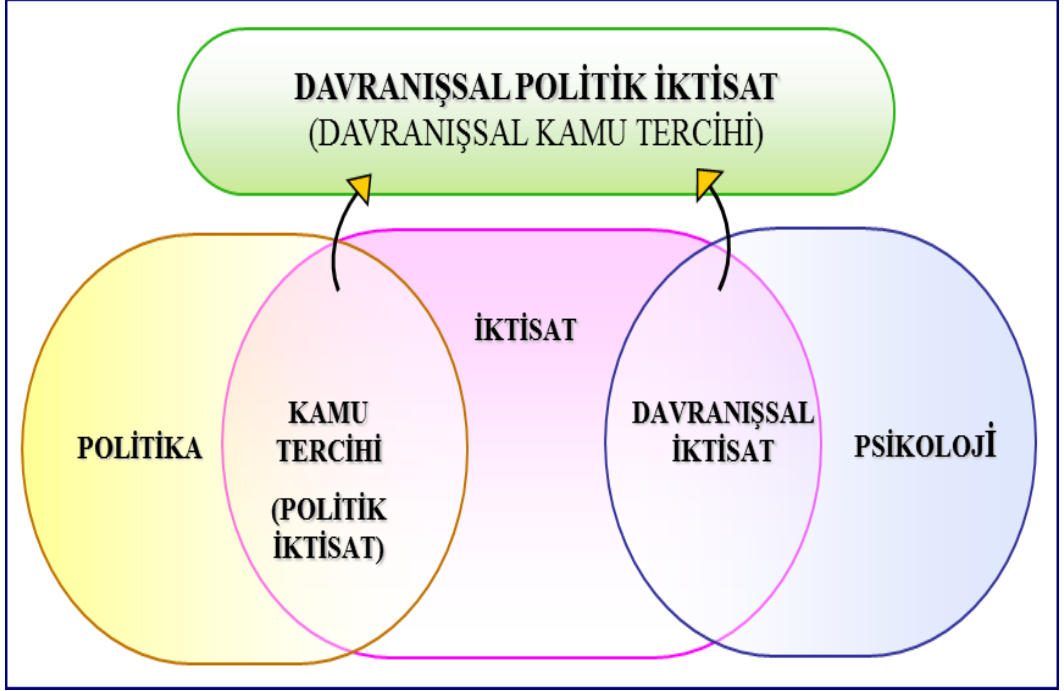
Davranışsal politik iktisat, kamu tercihi teorisinin “rasyonalite” ve davranışsal iktisat teorisinin “irrasyonelite” ve/veya “sınırlı rasyonalite” temel varsayımlarını esas alarak siyasal karar alma sürecinin iktisadi ve psikolojik analizini yapan bir araştırma programıdır.

Yukarıdaki tanımın bir de geometrik yorumunu yaparak konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaya çalıştım. Aşağıdaki şema üzerinde gösterdiğimiz üzere, davranışsal politik iktisat, siyaset bilimi, iktisat ve psikoloji disiplinlerinin kesişim noktasında ortaya çıkmış bir araştırma programıdır. Davranışsal politik iktisat, dar anlamda seçmenlerin zihinsel kısayollar ve zihinsel sapmaların etkisinde kalarak irrasyonel karar ve seçimlerde bulduklarını öne sürmektedir. Daha geniş anlamda ise tüm siyasal aktörlerin davranışlarındaki “anomali” durumları inceleme konusu yapılmaktadır.

⁸ Bkz. Thomas, M.D. 2019. “Reapplying Behavioral Symmetry: Public Choice And Choice Architecture”. *Public Choice* 180, 11–25. ; Congleton, R. 2022. “Behavioral Economics And The Virginia School Of Political Economy: Overlaps And Complementarities”, *Public Choice*, 191: 387–404.; DeAngelo & G., McCannon, B.C. 2022. “Behavioral Economics And Public Choice: Introduction To A Special Issue”. *Public Choice* 191, 285–292.

⁹ Aktan, C.C. 2020. *Davranışsal Politik İktisat: Kamu Tercihi ve Davranışsal İktisat Perspektiflerinden: Politikada Rasyonalite ve İrrasyonelite, Millet İradesi ve Milletçilik İdeolojisinin Eleştirisi*, Konya: Litera Türk Yayıncılık, s.17.

Şekil-1: Davranışsal Politik İktisat

Kaynak: Aktan, C.C. 2020. Davranışsal Politik İktisat: Kamu Tercih ve Davranışsal İktisat Perspektiflerinden: Politikada Rasyonalite ve İrrasyonalite, Millet İradesi ve Milletçilik İdeolojisinin Eleştirisi, Konya: Litera Türk Yayıncılık, s.15.

Davranışsal Politik İktisat (Davranışsal Kamu Tercih) Araştırma Alanının Doğuşu: İlk Çalışmalar

Davranışsal İktisat (Behavioral Economics) hiç tereddütsüz iktisat biliminde bir devrimdir ve iktisat bilimine yeni ufuklar kazandırmıştır. Ancak konunun yeni olması ve cazip öneriler sunması dolayısıyla bir kısım akademisyenler “davranışsal piyasa başarısızlıkları” (behavioral market failures) sıralamak suretiyle paternalistik çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Konuyu derinlemesine inceleme gereğini duymayan bu akademisyenler paternalizmin ortaya çıkaracağı beklenmeyen sonuçları ve “davranışsal kamusal başarısızlıkları” (behavioral government failures) maalesef gözardı etmişlerdir. Zira rasyonel olduğu düşünülen

her kamusal müdahale, kontrol ve düzenleme kaçınılmaz olarak irrasyonel sonuçlara açıktır. Yani niyet iyi olsa da sonuç kötü olabilir.¹⁰

Harvard Üniversitesi'nden Daniel J. Benjamin ve David I. Laibson 2003 yılında yayınladıkları bir makalede bu eksik bakış açısını görerek haklı uyarılar yapmışlardır. Bilebildiğimiz kadarıyla “davranışsal politik iktisat” kavramını ilk kez kullanan¹¹ bu iki profesör makalelerinde bireylerin zihinsel hata ve yanılıklarını ortadan kaldıracak paternalistik uygulamaların bir tahlilini yaparak şöyle demektedirler:¹²

“Politikacılar ve politika yapıcılar vatandaşlarla aynı zihinsel yanılıklara sapma eğilimlidir. Politikacılar rasyonel olsalar bile onların alturistik güdülere sahip olduklarına dair çok az şey söylenebilir. İyiliksever hükümetlerin 'bizi kendimizden koruyacak' müdahaleci politikalar uygulamalarına karşı ihtiyatlı olmamız gerekir. Müdahaleci bir devletin hem vaad ettiği yararı hem de tehlikelerini anlamalıyız.”

Davranışsal politik iktisat kavramının daha sonra 2009 yılında Stefano DellaVigna'nun iktisat ve psikoloji arasındaki ilişkileri analiz eden bir makalesi içerisinde kullanıldığını görüyoruz.¹³ DellaVigna “Psikoloji ve İktisat: Alandan Bazı Bulgular” başlığını taşıyan makalesinde davranışsal iktisat alanındaki çalışmaların diğer disiplinler üzerindeki etkilerini dikkate alarak başlıca beş ayrı alt-disiplinden söz etmiştir: Davranışsal organizasyon (behavioral industrial organization), davranışsal işgücü iktisadı (behavioral labor economics), davranışsal finans (behavioral finance/ behavioral corporate finance), davranışsal kurumsal dizayn (behavioral institutional design) ve davranışsal politik iktisat (behavioral political economy). DellaVigna makalesinde davranışsal politik iktisadın doğrudan

¹⁰ Kamusal regülasyonların eleştirisi üzerine şu çalışmalarına müracaat edilebilir: Aktan, C.C. 1993. “Regulation and Control vs. Deregulation and Decontrol”, DEÜ - İİBF Dergisi, Cilt.8, Sayı: 2., pp.120-136. ; Aktan, C.C. 2016. “The Possibility And Impossibility Of Rational Regulation In Government”, International Journal Of Economics And Finance Studies, Vol 8, No 1.

¹¹ Davranışsal politik iktisat kavramını ilk kullananların Daniel J. Benjamin ve David I. Laibson olduğunu temkinli bir şekilde ifade etmek isterim. Belki daha öncesinde bu kavramı kullanan başka akademisyenler olabilir.

¹² Benjamin, D. J. & D. I. Laibson, 2003. "Good Policies For Bad Governments: Behavioral Political Economy," Conference Series ; [Proceedings], Federal Reserve Bank of Boston, vol. 48 (June).

¹³ DellaVigna, S. 2009. “Psychology and Economics: Evidence from the Field”. Journal of Economic Literature, 47, 315-372.

bir tanımını ve açıklamasını yapmamıştır. Bu çalışma isim dışında içerik yönünden davranışsal politik iktisadın doğuşuna katkı sağlayan bir makale değildir.

Kamu tercihi ve davranışsal iktisat perspektiflerini birleştirerek “*davranışsal politik iktisat*” kavramını doğru ve yerinde kullanan akademisyenlerden biri kanaatimizce İsveçli iktisatçı Niclas Berggren olmuştur. Kamu tercihi ve anayasal iktisat alanında çalışmalar yapan Berggren 2011 yılında yayınlanan çalışmasında¹⁴ davranışsal politik iktisad; davranışsal iktisadın analitik araçlarının siyasal karar alma sürecine uyarlanması olarak ele almıştır. Berggren davranışsal iktisat literatürünü eleştirerek bu alanda araştırma yapan bilim insanlarının devletçilik ve paternalizm önerilerini gündeme getirdiklerine vurgu yaparak bu eğilimin yanlış olduğuna işaret etmiştir. Berggren davranışsal iktisat alanında yapılan yayınları analiz ederek bu araştırmalarda paternalizmin savunulup savunulmadığını ve paternalist politikaları uygulayacak olan politikacıların potansiyel zihinsel (cognitive) sınırlamalarını ve önyargılarını ele alıp almadığını incelemiştir. İlginç çalışmasında ulaştığı sonucu şu sözlerle özetlemektedir: (s.199.)

“Bulgular, davranışsal iktisat alanında yazılan makalelerin %20,7’sinin paternalist politika eylemi önerdiğini ve bunların %95,5’inin politikacıların zihinsel yeteneklerine dair herhangi bir analiz içermediğini ortaya koymaktadır. Bu, davranışsal ekonominin analitik araçlarının siyasi karar vericilere de uygulandığı davranışsal politik ekonominin araştırma programının yararlı bir uzantısını sunacağını göstermektedir.”

Berggren davranışsal iktisadın katkılarının küçümsenemeyeceğini, ancak bu alanda araştırma yapanların siyasal aktörlerin davranış, karar ve tercih hatalarının devletçilik ve paternalizm ile çözümlenebileceğini düşünmelerinin yanlış olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

2011 yılında yayınlanan bir makale içerisinde de Berggren’in bu tespitine değinen bir önemli makale yayınlamıştır. Yazarlar “*davranışsal iktisat daha fazla politika yapısına ihtiyaç olduğunu talep eden bir paradokstur*” ifadesini kullanmışlardır.¹⁵

¹⁴ Berggren, N. 2011. “Time for Behavioral Political Economy? An Analysis Of Articles in Behavioral Economics”. The Review of Austrian Economics. Vol. 25. 199-225.

¹⁵ “*behavioral economics creates something of a paradox in requiring more of policymakers.*” Congdon, W. J., Kling, J. R., & Mullainathan, S. 2011. Policy and Choice: Public Finance through the Lens of Behavioral Economics. Brookings Institution Press. s. 56.

Richard Thaler ile birlikte “*tercih mimarlığı*” ve “*dürtme*” (*nudge*) adı verilen temel kavramları geliştiren Amerikalı hukuk bilimcisi Cass Sunstein’in 2014 yılında yaptığı tespitini de bu çerçevede değerlendirmek gerekir.¹⁶

“Bireyler için tanımlanan her zihinsel sapmanın bir benzeri kamusal alan için de geçerlidir.”

İnsanları ciddi zihinsel sapma ve yanılmalara ve sonuçta ortaya çıkan hatalara karşı koruyan ancak aynı zamanda hükümetin aşırı müdahale riskini de kabul eden ve seçim özgürlüğünü koruyan yeni bir paternalizm biçimini savunan (“liberteryen paternalizm”) Cass Sunstein kitabında “*davranışsal kamu tercihi*” kavramını da kullanarak bu yeni araştırma programının davranışsal kamusal başarısızlıklarını görmemize katkı sağlayacağına belirtmiştir. Sunstein’in bu ufuk açıcı bilgileri hukuk alanında araştırma yapan akademisyenleri de “*davranışsal kamu tercihi*” ve “*davranışsal politik iktisat*” alanına çekmiştir. 2015 yılında hukukçular bu alanda fevkalade önemli iki çalışma yayınlamışlardır.

Lucas ve Tasić’in *Davranışsal Kamu Tercihi ve Hukuk* başlığı altında kaleme aldıkları çalışma oldukça doğru bir rotada konuyu ele alarak şöyle demektedir:

“Davranışsal kamu tercihi, siyasi aktörler arasındaki irrasyonelliğin incelenmesidir. Bu bağlamda irrasyonellik, sistematik önyargı, rasyonel beklentilerden sapma ya da iktisatçıların rasyonel olarak tanımladığı kavramdan uzaklaşma anlamına gelir. Davranışsal kamu tercihi araştırmacıları davranışsal iktisat yaklaşımını politikadaki gerçekliğe taşıyarak irrasyonel davranışın devlet başarısızlığının önemli bir kaynağı olduğunu ortaya koymaktadırlar.”¹⁷

Gary Lucas ve Slavisa Tasic’in kayda değer katkılarını iki ayrı hukukçu takip etmiştir. Vanderbilt Hukuk Fakültesi’nde profesör olarak görev yapan Kip Viscusi ve Brookings Enstitüsü Başkan Yardımcısı Ted Gayer “*Davranışsal Kamu Tercihi: Hükümet Politikasının Davranışsal Paradoksu*” adını taşıyan makalelerinde¹⁸

¹⁶ “For every bias identified for individuals, there is an accompanying bias in the public sphere.” Bkz. Sunstein, C. R. 2014. Why Nudge?: The Politics of Libertarian Paternalism. New Haven and London: Yale University Press.s.102.

¹⁷ Lucas, G.M. Jr. & S. Tasić, 2015. “Behavioral Public Choice and the Law”, 118 West Virginia Law Review. 199 (2015). S. 200. Available at: <https://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/720>

¹⁸ Viscusi, K. W. and Gayer, T. 2015. “Behavioral Public Choice: The Behavioral Paradox Of Government Policy”, Harvard Journal of Law and Public Policy, 38(3): 973.

paternalist regülasyonların “dürtme” etkilerinin nasıl sapmalara yol açabileceğini örneklerle açıklamışlardır.

Öte yandan 2014 ve 2015 yılında iki Alman araştırmacı (J. Schnellenbach ve C. Schubert) davranışsal politik iktisat ve davranışsal kamu tercihi başlığı altında makaleler yayınlamışlardır.¹⁹ Schnellenbach ve Schubert davranışsal politik iktisadın tanımını şu şekilde yapmışlardır:

*“Davranışsal politik iktisadı, psikolojik temele dayalı olarak davranışların iktisadi analizi ve onun siyasi alandaki etkileri olarak tanımlıyoruz.”*²⁰

Berggren, Sunstein, Lucas ve Tasić, Viscusi ve Gayer, Schnellenbach ve Schubert ve muhtemelen bizim tespit edemediğimiz diğer çalışmalar kamu tercihi ve davranışsal iktisat literatürlerini birleştirerek “davranışsal politik iktisat” adı verilen yeni bir disiplinin doğuşuna öncülük eden ilk çalışmalardır.²¹

Altını önemle çizerek belirtelim ki bir bilim dalı ya da araştırma programı ona isim verenlerin katkısı ile oluşmaz, öncesindeki emek ve katkıları kesinlikle unutmamak gerekir. 40 yıldan bu yana çalıştığım bir disiplinden örnek vereyim. Anayasal iktisat (constitutional economics) adını bulan Richard McKenzie’dir, James M. Buchanan değildir! Fakat Nobel ekonomi ödülü sahibi James M. Buchanan bu teorinin babası ve kurucusudur. Aynı şekilde “rant kollama” (rent seeking) adını koyan Anne Krueger’dir, fakat teorinin babası ve kurucusu Gordon Tullock’tur.²²

¹⁹ Schnellenbach J. & C. Schubert, 2014. Behavioral Public Choice: A Survey, Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik, No. 14/03, Albert-LudwigsUniversität Freiburg, Institut für Allgemeine Wirtschaftsforschung, Abteilung für Wirtschaftspolitik, ; Schnellenbach J. & C. Schubert, 2015. “Behavioral Political Economy: A Survey”, European Journal of Political Economy, Volume 40, Part B, Pages 207-418 (December 2015).

²⁰ “We define behavioral political economy as the psychologically informed, economic analysis of behavior and its effects in the political arena.” Schnellenbach J. & C. Schubert, 2015. “Behavioral Political Economy: A Survey”, European Journal of Political Economy, Volume 40, Part B, Pages 207-418 (December 2015). s.2.

²¹ Başlığında ya da içeriğinde davranışsal politik iktisat başlığını kavramını kullanan başlıca çalışmalar için ekteki listeye bakınız.

²² Bkz. McKenzie, R. 1984. Constitutional Economics, Constraining the Economic Powers of Government, Mass: Lexington Books, 1984. ; Tullock, G. 1967. “The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft,” Western Economic Journal 5 (June 1967): 224.; Krueger, A.O. 1974. “The Political Economy of the Rent-Seeking Society,” American Economic Preview 64 (June 1974): 291.

İlave olarak bir araştırma programının adını ve kapsamını da hiçbir şekilde değersizleştirecek bir yol izlemek gerekir. Yine anayasal politik iktisat alanından bir örnek vereyim. Columbia Hukuk Fakültesi'nden Jeremy K. Kessler'in makalesini okuyanlar Nobel ekonomi ödülü sahibi James M. Buchanan'ın emek vererek oluşturduğu bir disiplinin adının çok farklı bir şekilde kullanıldığını gördüğünde şaşırabilirler.²³ Kavramları öncülerini de anarak ve onların emeğine saygı duyarak zikretmek gerekir.

Altını önemle çizerek belirtelim ki İngilizce literatürde *Behavioral Political Economy* adıyla makale yayınlayanların hiç birisi bu yeni araştırma alanının tek başına kurucusu değildir. Bu yeni disipline katkılar sunmuşlardır.

Bugüne değin İngilizce literatürde Davranışsal Politik İktisat adıyla bir tek kitap yayınlanmıştır. Çek Cumhuriyeti'nde Charles Üniversitesi'nde görev yapan Petr Špecián tarafından yazılan kitap ağırlıklı olarak epistokrazi ve demokrasi arasındaki ilişkileri ele alan bir çalışmadır.²⁴

Benim 2020 yılında yayınlanan *Davranışsal Politik İktisat* kitabım ise Türkçe literatürde bu alanda yazılmış ilk kitaptır. Kitabın Türkçe yayınlanmış olmasının uluslararası literatüre katkı yönünden bir dezavantaj olduğu muhakkaktır; fakat en azından ülkemizde bu alanda araştırma yapanlara geniş ufuklar sunacak potansiyele sahiptir. Mütevazı bir ifadeyle literatüre yaptığım katkının daha ziyade ülkemizde "millet iradesi" adı altında kutsallaştırılmış "milletçilik" ideolojisi üzerine olduğunu not etmek isterim. Kitabımda "seçmenler (millet) neden doğru, sağlam, güvenilir ve tutarlı davranış, karar ve tercihlerde bulunamazlar?" savını kamu tercihi, zihinsel psikoloji ve davranışsal iktisat perpektiflerinden incelemeye çalıştım. Seçmen iradesi dediğimiz şey esasen milletin iradesidir. Bu konuda en azından kendi yaşadığım ülkede siyasi istismarcılık yapıldığını ve bazı çevrelerin bu ikiyüzlülüğü bilinçli ve/veya bilinçsizce ihmal ve gözardı ettiklerini belirtmek isterim.

²³ Kessler, J. K. 2016. "The Political Economy of Constitutional Political Economy", 94 Texas Law Review. 1527 (2016).

²⁴ Špecián, P. 2022. Behavioral Political Economy and Democratic Theory Fortifying Democracy for the Digital Age, London: Routledge.

Riyakârlık ve Madalyonun Arka Yüzü: “İrrasyonel Seçmen İradesi” ve “Kutsal Millet İradesi”

“Ne yani! Hiç ayırım yapmayalım mı yoksa, İkişyle de aynı dilden mi konuşulsun; Yüze de maskeye de aynı itibar gösterilsin, Samimiyetle sahtelik eş görülsün, Görünenle gerçek karıştırılsın, Kişi kadar gölgesine de değer verilsin.”²⁵
Molière

Yukarıda da ifade ettiğim üzere davranışsal politik iktisat literatürüne benim yaptığım katkılardan birisi “seçmen iradesi”nin “millet iradesi” adı altında kutsallaştırılarak çoğunlukçu sandık demokrasisinin meşruiyetine bir malzeme olarak kullanılması ile ilgilidir. Ülkemizde “milli irade” neredeyse bir din gibi kutsal hale getirilmeye çalışılan bir kavram olmuştur. Davranışsal politik iktisat kitabım “millet iradesi”nin ne derece safsata, hurafe, retorik ve demagoji olduğunu anlatan eleştirel bir çalışmadır.

Ülkemizde seçmen iradesinin eksikliklerini pekâlâ bilen ve anlayan siyasetçiler, partizan entelektüel ve akademisyenler maalesef ikiyüzlü davranarak “millet iradesi”ni kutsamaktan geri durmamaktadırlar. Bu “riyakârlık paradoksu” davranışsal politik iktisat adını taşıyan kitabımda ağır bir dille eleştirilmiştir. Bu alanda araştırma yapacak olanların da bu tür bir riyakârlık tuzağına düşmeleri pek muhtemeldir. Zira seçmen iradesinin eksikliklerini ortaya koyan sözde bilimsel etiketli çalışmalar “millet iradesi” kavramını kullanmaktan imtina etme eğilimindedirler.

Milletçilik, oy maksimizasyonu peşinde koşan siyasetçilerin milletin seçim sandığına yansıyan davranış, karar ve tercihlerindeki zihinsel sapma ve yanılgıları görmezden gelerek milli irade ya da millet iradesi kavramlarını istismar ettikleri bir ideolojidir. Milletçilik, milliyetçilik ile karıştırılmamalıdır. Milliyetçilik (nationalism) bir millet topluluğunun diğerlerinden daha üstün konumda olmasını savunan bir ideolojinin adıdır. Bu “etnik milliyetçilik” yurtseverlik ya da vatanseverlik (patriotism) kavramlarından farklı olarak ırkçılığı ve ayrımcılığı besleyen bir anlayıştır. Milletçilik halkçılık ile de asla karıştırılmamalıdır. Halkın haklarını savunan halkçılık milletçilikten farklı bir kavramdır. “People” halk demektir, “peopleism” ise bu anlamda “halkçılık” demektir. Halkçılık popülizm ile de aynı anlama gelmez. Latince kökenli “populus” kelimesinden türetilmiş olan popülizm sıradan insanların haklarının oy peşinde koşan siyasi iktidarlar tarafından

²⁵ Molière, Tartüf, (çev. S. Aktaş & Ç. Sarıkartal), İstanbul: Metis Boyut Yayınları. s.21.

istismar edildiğini ve sömürüldüğünü ileri süren bir pratiktir. Günlük siyaset dilinde popülizm siyasetçinin yeniden seçilmek için yaptığı tüm uygulamaları yani seçim rüşvetlerini içerir. Özetle, milletçilik ne halkçılık ne de popülizm demek değildir; milletçilik seçim sandığından çıkan irrasyonel iradeyi körü körüne savunmaktan başka bir şey değildir. İşte benim davranışsal politik iktisat kitabımın bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir.

Davranışsal Politik İktisat (Davranışsal Kamu Tercihi) Araştırma Programının Geleceği Üzerine

(...) İnsan denen şu zavallılara, insanlık denen şu zavallı, tuhaf yaratığa yegâne bilinçli varlığın şefkatiyle bakıyorum. Ne yapıyor bu kadar insan? (...) hepsi aynı bilinçsizliğin farklı beden ve yüzlerdeki tezahürleri. (...) Bilince işaret eden bütün tavırları sergiliyorlar, ama hiçbir şeyin bilincinde değiller, çünkü bir bilince sahip olduklarının farkında değiller. Kimileri akıllı, kimileri aptal – aslında hepsinde aynı aptallık.”²⁶

Fernando Pessoa

Davranışsal politik iktisat, davranışsal iktisat araştırmalarından istifade ederek “sınırlı rasyonelite” varsayımı altında siyasal karar alma sürecindeki aktörlerin davranış, karar ve tercihlerinde ne tür zihinsel sapmalara ve zihinsel kısayollara ulaştıklarını analiz etmektedir. Davranışsal politik iktisat siyasetteki rasyonelitenin, rasyonel irrasyonelitenin ve irrasyonel aptallığın bir analizini yapmaktadır.

Rasyonel insan pazarda, alışverişte nasıl davranırsa siyasi seçimlerinde de benzer şekilde davranır. Seçmenler menfaatine, sağlayacağı yarara, elde edeceği fayda beklentilerine göre seçim sandığına gider oy kullanır. Bu “homo economicus” davranışı toplum yararına bir sonuç doğurmayabilir. Rasyonel seçmenlerin ilgisizliği, rasyonel seçmenlerin bilgisizliği, rasyonel irrasyonelite gibi kavramlar kamu tercihi disiplinin siyaset bilimi literatürüne armağan ettiği kavramlardır.

En yüksek seviyede eğitime, derecelere, unvanlara sahip olanlar bile seçim yaparlarken kendi kişisel menfaatlerini bir tarafa bırakarak toplum yararını önceleyerek hareket etmezler. Seçim sandığına giden bir kimse ne kadar vatansever ya da yurtsever olduğunu söylese de açık bir menfaati olduğu siyasi partiye oy verme eğiliminden vazgeçemeyebilir. İlgisizlik, bilgisizlik, miyopluk, unutanlık, kararsızlık, karamsarlık, kaypaklık, tutarsızlık, duygusal sarhoşluk, ideolojik

²⁶ Pessoa, F. 2021. Huzursuzluğun Kitabı, (Çev. S. Özen), İstanbul: Can Yayınları. s.110.

bağımlılık ve saire birçok faktör dolayısıyla seçmen doğru, sağlam güvenilir ve tutarlı karar ve tercihlerde bulunamayabilir. Üstüne üstlük dışsal faktörler de (örneğin, yalan ve yanlış enformasyon, eksik enformasyon, asimetric enformasyon, endoktrinasyon, algı yöneyimi vs.) seçmen tercihlerinde sapmalar ortaya çıkarır. Buraya kadar anlattıklarımız kamu tercihi teorisinin temel görüşleri ve iddialarıdır.

Kamu tercihinin “rasyonalite” ilkesi ile açıklamaya çalıştığı siyasal karar alma süreci zihinsel psikoloji (cognitive psychology) ve davranışsal iktisat adı verilen devrim ile çok daha zengin bir bakış açısına kavuşmuştur. Davranışsal iktisadın temelleri zihinsel psikoloji adı verilen disiplinde yatmaktadır. Zihinsel psikoloji araştırmaları insan aklının ne kadar güvenilirmez ve ne denli irrasyonel karar ve tercihlere açık olduğunu ortaya koymuştur. Zihinsel psikoloji, zihinsel süreçlerin tamamında insanların beyninde oluşan bir takım zihinsel kısayollardan (heuristics) etkilenecek bir takım zihinsel sapmalara (cognitive bias) yöneldiklerini ve sonuçta irrasyonel karar ve tercihlerde bulduklarını ortaya koymaktadır. Zihinsel psikoloji, psikoloji bilimine çok ayrı bir boyut kazandırmış; bu disiplin ile birlikte insan akli ve rasyonalitesi çok daha ciddi biçimde eleştirilere maruz kalmıştır. Davranışsal iktisat adı verilen araştırma programı zihinsel psikoloji araştırmalarını bireylerin gündelik yaşamlarına ve iktisadi davranış, karar ve tercihlerine uygulamış bir disiplindir. Davranışsal politik iktisat ya da davranışsal kamu tercihi alanında araştırma yapacakların bu zihinsel yanılıklar ve sapmaların kamu yönetimindeki tezahürlerini geniş örneklerle açıklamaları önemli bir katkı olacaktır.²⁷

Davranışsal politik iktisat ise insanları yanlış düşünme, yanlış davranış ve yanlış seçime sevk eden zihinsel sapmaların (aşırı enformasyon, enformasyon manipülasyonun algı yönetimindeki çarpan etkisi, çerçeveleme etkisi, zihinsel muhasebe, çıpa oluşturma etkisi, konfirmasyon etkisi, sahiplenme etkisi, statüko etkisi, otorite etkisi, hale etkisi, kayıptan kaçınma etkisi, sürü etkisi, duygusallık, kişiselleştirme, zihinsel çelişki/uyumsuzluk etkisi vs.) siyasal karar alma sürecinde rol alan aktörlere uygulamıştır. Davranışsal politik iktisat bu zihinsel sapmaları inceleme konusu yapmaktadır.

²⁷ Lucas ve Tasić’in bu alanda yaptığı çalışmayı örnek olarak gösterebiliriz. Bkz. Lucas, G.M. Jr. & S. Tasić, 2015. “Behavioral Public Choice and the Law”, 118 West Virginia Law Review. 199 (2015). S. 200. Available at: <https://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/720>

Davranışsal iktisat alanındaki örnekler üzerine geniş bir literatür mevcuttur. Bu literatürün davranışsal politik iktisat alanına taşınmasını çok değerli bir çaba olarak görüyorum.

Davranışsal politik iktisat alanında araştırma yapacak olanları bekleyen en önemli yanılığ ya da zihinsel sapma tehlikeleri şunlardır:

İlk olarak davranışsal iktisadın ilgi çekici “*dürtme*” politikalarına aşırı anlam yükleyerek liberteryen paternalizmi daha ileri bir noktaya taşımak patolojik paternalizme yol açar.²⁸

İkinci olarak insan doğasının ayrılmaz bir parçasını inkâr ederek, ihmal ederek, görmezden gelerek “rasyonalite” ilkesini değersizleştirme yanılığına düşmemek gerekir. Çalışmamızın başında ifade ettiğimiz gibi insan bir yönüyle “akıllı” ve diğer yönüyle “akılsız” seçimlerde bulunur. İnsanın bencil, rasyonel ve fayda maksimizasyoncu yönünü ve yine insanın zihinsel sapma ve yanılıklarını bir arada ele almalıyız.

Kamu Tercihi ve Davranışsal İktisadın her ikisi de gerçek bir devrimdir. Piyasa başarısızlıklarının çözümünde devlet müdahaleleri, kamusal regülasyonlar ve liberteryen paternalizm önerilerinin sınırı olduğunu asla unutmamalıyız. “Davranışsal refah iktisadı”²⁹, “davranışsal kamu ekonomisi”³⁰, “davranışsal kamu politikaları” adları altında çözüm önerenlerin “davranışsal kamusal başarısızlıkları”nı asla gözardı etmemeleri gerekir.

Sonuç olarak davranışsal iktisat ve kamu tercihi bakış açılarının evliliğinden doğan davranışsal kamu tercihi fevkalade kıymetli bir araştırma programı olarak karşımızda durmaktadır. Eğer bu araştırma programı çerçevesinde “*davranışsal kamusal başarısızlıkları*”nı doğru anlarsak o zaman siyasal karar alma sürecinin

²⁸ Aktan, C.C. 2021. “Patolojik Paternalizm: Paternal Devlet Ve ‘İyiniyetli’ İyilikseverlik Despotizmi Üzerine”, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi 10(27).

^{29,29} Bernheim, B. D. 2009. “Behavioral Welfare Economics”. Journal of the European Economic Association, 7(2/3), 267–319. ; Bernheim, B. D. 2016. “The Good, The Bad, And The Ugly: A Unified Approach To Behavioral Welfare Economics”. Journal of Benefit-Cost Analysis, 7(1), 12–68. ; Bernheim, D., & Rangel, A. 2009. “Beyond Revealed Preference: Choice-Theoretic Foundations For Behavioral Welfare Economics”. Quarterly Journal of Economics, 124(1), 51–104.; Fleurbaey, M., & Schokkaert, E. 2013. “Behavioral Welfare Economics And Redistribution”. American Economic Journal: Microeconomics, 5(3), 180–205.

³⁰ Bernheim, D & B., Rangel, A. 2008. “Behavioural Public Economics”. In: The New Palgrave Dictionary of Economics. Palgrave Macmillan, London. ; Teraji, S. 2021. Behavioral Public Economics: Social Incentives and Social Preferences (1st ed.). London: Routledge. ; Alm, J., & Sheffrin, S. M. 2017. “Using Behavioral Economics in Public Economics”. Public Finance Review, 45(1), 4-9. ; Sunstein, C. 2020. “Behavioral Welfare Economics.” Journal of Benefit-Cost Analysis 11(2): 196–220

daraltılması ve kontrol altına alınmasının önemini de kavramış oluruz. Yok eğer bu araştırma programını “davranışsal piyasa başarısızlıkları” olarak anlarsak o zaman da liberterteryen paternalizmden uzaklaşarak patolojik paternalizmin tuzağına düşmüş oluruz. Bu alanda araştırma yapacak olanların ilk akıllarında tutmaları gereken şu olmalıdır. Davranışsal kamu tercihi araştırma alanının temeli “kamu tercihi” öğretisidir; davranışsal iktisat ise kamu tercihi ve anayasal politik iktisat araştırma alanlarına derinlik ve geniş ufuk kazandırmıştır. Hayek, Buchanan, Tullock, Simon, Kahneman, Thaler, Smith gibi Nobel ekonomi ödülü sahipleri bu yeni multidisipliner araştırma alanının ilk tohumlarını eken kişiler olmuştur. Hepsini saygıyla anıyoruz.

Sonsöz

“(…) Kural olarak, eylemlerimizin en doğrudan sonuçları dışında herhangi bir konuda yalnızca belirsiz bir fikre sahibiz ve daha uzak sonuçlarıyla pek ilgilenmeyiz.”³¹

John Maynard Keynes

Davranışsal iktisat insanların her zaman rasyonel kararlar aldığına dair geleneksel görüşe meydan okuyan bir büyük devrimdir. Deneysel iktisat alanındaki araştırmalar ile daha da güçlenen davranışsal iktisat “dürtme politikalarının” insanları sağlıklı, sürdürülebilir ve maliyet bilincine sahip seçimler yapmaya teşvik ederek daha doğru, sağlam, güvenilir ve tutarlı sonuçlar elde edebileceklerini iddia etmektedir. Acaba öyle mi? “Dürtmeci” (nudgital) uygulamalar ne derece başarılı sonuçlar ortaya çıkarır?

İktisat biliminin kurucularından ve öncülerinden birisi olarak kabul ettiğimiz Keynes’in 1937 yılında kaleme aldığı makalesindeki sözler bize bir uygulamanın başarılı sayılabilmesi için muhtemel uzun dönem sonuçlarını gözardı etmememiz gerektiğini tavsiye etmektedir. Acaba davranışsal iktisatçıların kontrollü laboratuvar deneylerinden elde edilen sonuçlardan hareketle önerdiği kamusal müdahalelerin gerçek dünyada beklenmeyen ve öngürülmeyen sonuçlarını dikkate alıyor muyuz? İyiniyet ve iyilikseverlik güdülerinden beslenen duygusal paternalizm acaba kamu politikaları ile desteklenirse başarılı sonuçlar elde edilebilir mi? Piyasa başarısızlıklarını çözmeye yönelik kamusal müdahaleler

³¹ Keynes, J.M. 1937. “The General Theory Of Employment”, Quarterly Journal of Economics, vol. 51, No. 2. pp.209-223. <https://www.hetwebsite.net/het/texts/keynes/keynes1937qe.htm>

“*kamusal başarısızlıkları*”nı daha da büyütmez mi? Acaba siyasi karar alma sürecindeki karar alıcıların zihinsel sapma ve yanılıklarını hesaplıyor muyuz, hesaba katıyor muyuz?

Davranışsal iktisadın bir büyük devrim olduğunu elbette kabul ediyorum, fakat bu araştırma programı üzerinde çalışan akademisyenlerin kamu tercihinin temel tezini (“*aşırı kamusal müdahaleler ve kamusal regülasyonlar daima kamusal başarısızlıklar üretir*”) ihmal ederek “*davranışsal refah iktisadı*” ve “*davranışsal kamu politikaları*” adı altında devletçiliğe ve paternalizme tekrar sarılmalarının bir büyük hata olduğunu ifade etmek istiyorum. İşte bu noktada Davranışsal Kamu Tercihi bize geniş ufuklar sunmakta ve “*yüzeysel davranışsalcılarının*” hatalarını görmemize imkân sunmaktadır. *Davranışsal Kamu Tercihi* araştırma programının asıl değerli yanı burasıdır. Bu disiplin seçim ve oylamaya dayalı temsili demokrasilerdeki eksiklikleri ve başarısızlıkları görmemiz konusunda bize geniş bir perspektif sunmaktadır. Muhtelif zihinsel sapma ve yanılıklardan kaynaklanan “irrasyonel seçmen iradesi”nin nasıl kötü sonuçlar ürettiğini bu araştırma programı sayesinde çok daha iyi bir şekilde anlayabiliriz. Ve özellikle benim “*riyakârlık paradoksu*” olarak tanımladığım ikiyüzlülüğe son vermeliyiz. Millet iradesinin yani irrasyonel seçmen iradesinin demokrasileri nasıl tahrip ettiğini anlamalı ve bu konuda demokrasi içinde iyileştirmeler (müzakereci demokrasi, epistokratik demokrasi vs.) ve demokrasiye alternatif çözüm önerileri (demarşi adı verilen siyasi rejimi kastediyorum) üzerinde daha fazla çalışmalıyız.

Son olarak kamu tercihi ve anayasal politik iktisat alanlarında 40 yıllık bir tecrübem ışığında şunları ifade etmek istiyorum. Bir disiplini ya da araştırma programını değersizleştirmeden, çarpıtmadan ve literatüre emek vermiş olanların katkılarını bilinçli bir şekilde ihmal etmeden ya da yok saymadan incelemek gerekir. Hele ki bir disiplini okumadan ve araştırmadan ideolojik saplantılara teslim olarak “*neo liberal*” klişesi altında aşağılamak ya da karalamak doğrusu vasatlıktır.

Geçtiğimiz yaklaşık 40 yıl boyunca ülkemizde kamu tercihi ve anayasal politik iktisat alanlarında bu hata ve yanlışların yaşandığına bizzat şahit oldum. Türkiye’nin yaşadığı sosyal, iktisadi ve siyasi sorunları doğru tahlil eden ve doğru çözümler öneren bu iki disiplini (kamu tercihi ve anayasal politik iktisat) maalesef entelektüel ahmaklığa, ideolojik düşmanlığa ve akademik kıskançlığa kurban ettik. Benim gibi bu araştırma programına neredeyse bir yarım yüzyılımı adanmış bir araştırmacı açısından bu yaşanan tecrübeyi rasyonalite ile açıklamanın imkânı yoktur; bunu sadece irrasyonelite ile de izah edemiyorum. Kamu tercihi ve anayasal politik iktisat araştırma programlarına olan ilgisizliği ve bilgisizliği “*rasyonel*

irrasjonalite” ya da rasyonaliteden tamamen bağımsız “*entelektüel ahmaklık*” ile açıklıyorum. Kamusal müdahale ve regülasyonların başarısızlıklarını görmeyen bir ideolojik düşmanlık ve ideolojik saplantının var olduğu muhakkaktır. Ayrıca bu disiplinin ya da bu disiplin üzerinde çalışan akademisyenlerin başarılarından hazımsızlık duyan ve kendini kıskançlık duygularına teslim eden vasat akademisyenlerimiz olduğu da muhakkaktır. Bu ikinci irrasyonel eğilimi zihinsel psikoloji ile anlamaya çalışmak mümkün olabilir. Nasıl olur da o kacaman doçent ve profesör unvanlarına sahip olan iktisatçılar, siyaset bilimcileri ve anayasa hukukçuları sorunlarımızın çözümünde akla ve mantığa uygun politikalar öneren kamu tercihi ve anayasal politik iktisada tamamen ilgisiz ve duyarsız kalabilir? Bunu gerçekten anlamakta zorlanıyorum. Davranışsal kamu tercihi adı verilen bir yeni araştırma alanında da benzer hataları ve eğilimleri tekrar etmeyelim temennisini ifade etmekten başka yapacağım bir şey olmadığını biliyorum.

Kamu tercihi ve davranışsal iktisat disiplinlerinin her ikisi de tüm iktisat okulları ve iktisadi düşünce okulları içerisinde gerçekten çok özel bir yere sahiptir ve her iki öğreti de iktisatta birer devrimdir. Kamu tercihi bize insanoğlunun nasıl bencil, rasyonel ve fayda maksimizasyoncu olduğunu; davranışsal iktisat ise aklını ve zekasını göklere çıkaramadığımız insanların aptallık ve ahmaklıklarını görmemize yardımcı olmuştur. İnsanın gerçek doğasını, hilkatını ya da fitratını reddederek hakikatı anlayamayız; iyi bir siyasi ve iktisadi düzen ve sosyal yaşam inşa edemeyiz. Yapay zeka buluşunun sahibi insandır; fakat insanın kendisi yapay değil doğal bir varlıktır. İnsan doğasındaki rasyonalite ve irrasjonaliteyi birlikte düşünerek doğru yol alabilir ve doğru çözümler üretebiliriz. Davranışsal kamu tercihi bu birlikteliğin adıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Davranışsal Politik İktisat Ya Da Davranışsal Kamu Tercihi Adıyla Bugüne Değın Yayınlanan Makale ve Kitaplar (2000-2024)³²

Benjamin, D. J. & D. I. Laibson, 2003. "Good Policies For Bad Governments: Behavioral Political Economy," Conference Series; [Proceedings], Federal Reserve Bank of Boston, vol. 48(June).

Berggren N. 2011. "Time for Behavioral Political Economy? An Analysis Of Articles in Behavioral Economics". The Review of Austrian Economics. 25 (3) pp.199-221.

Christensen, L. 2022. Uncertainty and Persuasion. Essays on Behavioral Political Economy, Doctoral Thesis, Göteborg Studies in Politics.

Delaney, D.G. 2017. "Behavioral Public Choice, U.S. National Security Interests, and Transnational Security Decision Making". Indiana Journal of Global Legal Studies, 24(2), 429–458.

Foster, B. & P. Frijters, 2016. "Behavioral Political Economy" in: Frantz, R., Chen, S.H., Dopfer, K., Heukelom, F., & Mousavi, S. (Eds.). Routledge Handbook of Behavioral Economics (1st ed.). Routledge.

Johnson S.G.B. & Dana, J. 2023. "Nudges, Regulations, And Behavioral Public Choice", Behavioral Brain Science. 30;46:e164.

Landa, D. 2015. "Behavioral Political Economy, Argumentation, and Democratic Theory". The Good Society 24(1), 86-97. Penn State University Press. Retrieved November 5, 2018, from Project MUSE database.

Lucas, G.M. Jr. & S. Tasić, 2015. "Behavioral Public Choice and the Law", West Virginia Law Review. 118:1
Available at: <https://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/720>

³² Geliştirilmeye açık eksik bir liste olarak kabul edilmelidir. Bu listede sunduğumuz kitap ve makalelerin bazılarının davranışsal politik iktisadı bizim bu makalede tanımladığımız çerçevenin dışında ele aldıklarını ve kısmen yanlış yorumladıklarını not etmek isterim.

Lucas, G. M. Jr. 2017. "Behavioral Public Choice and the Carbon Tax", Utah Law Review: Vol. 2017 : No. 1 , Article 3.

Available at: <https://dc.law.utah.edu/ulr/vol2017/iss1/3>

Palagashvili L. & Goodman N.P. 2023. "Behavioral Public Choice And Policing In America". Behavioural Public Policy. 2023: 7(4):972-982. doi:10.1017/bpp.2023.8

Puaschunder, J.M. 2018. "Nudgital: Critique of Behavioral Political Economy". Zenodo. Proceedings of the RAIS Conference I April 4-5, 2018 <http://doi.org/10.5281/zenodo.1244836>

Runst, P. 2014. "Crisis And Belief: Confirmation Bias And The Behavioral Political Economy Of Recession", Constitutional Political Economy, Issue 4/2014.

Schnellenbach J. & C. Schubert, 2014. "Behavioral Public Choice: A Survey", Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik, No. 14/03, Albert-LudwigsUniversität Freiburg, Institut für Allgemeine Wirtschaftsforschung, Abteilung für Wirtschaftspolitik,

Schnellenbach J. & C. Schubert, 2015. "Behavioral Political Economy: A Survey", European Journal of Political Economy, Volume 40, Part B, Pages 207-418 (December 2015).

Schnellenbach, J. 2017. "On the Behavioral Political Economy Of Regulating Fake news", ORDO, vol. 68, no. 1, 2017, pp. 159-178. <https://doi.org/10.1515/ordo-2018-0008>

Špecián, P. 2022. Behavioral Political Economy and Democratic Theory Fortifying Democracy for the Digital Age, Routledge, 2022.

Ura, J. D. and Socker, E. M. 2011. "The Behavioral Political Economy of Budget Deficits: How Starve the Beast Policies Feed the Machine", The Forum: Vol. 9: Iss. 2, Article 7.

Van Aaken, A. & Kurtz, J. T. 2019. "Beyond Rational Choice: International Trade Law And The Behavioral Political Economy Of Protectionism", EUI RSCAS, 2019/74, Global Governance Programme-364, 486.

Viscusi, K. W. and Gayer, T. 2015. "Behavioral Public Choice: The Behavioral Paradox Of Government Policy", *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 38(3): 973.

Wong, W. 2018. *Essays on the Behavioral Political Economy Of Housing*, Thesis: Ph. D., Massachusetts Institute of Technology, Department of Political Science, 2018.

Zhang, Y. 2012. "A View from Behavioral Political Economy on China's Institutional Change", *China Economic Review*, 23, 991-1002.

Zhang, Y. and M. Wang, 2014. "Towards Behavioral Political Economy of Institutional Change: With Field Facts from China", *Cesifo Working Paper No. 4956* https://www.ifo.de/DocDL/cesifo1_wp4956.pdf

Davranışsal Politik İktisat (Davranışsal Kamu Tercih) Alanında Seçilmiş Genel Bir Okuma Listesi³³

Anderson, J., 2000. *Cognitive Psychology and its Implications*, 5th Edition. Worth Publishers, New York.

Aragones, E., 1997. "Negativity Effect and the Emergence of Ideologies," *Journal of Theoretical Politics*, 9(2): 189–210.

Bednar, J., Andrea Jones-Rooy, S. E. Page, 2015. "Choosing a Future Based on the Past: Institutions, Behavior, and Path Dependence," *European Journal of Political Economy*, 40(B): 312-332.

Benabou, R., and J. Tirole, 2006. "Belief in a Just World and Redistributive Politics," *Quarterly Journal of Economics*, 121(2): 699-746.

Bendor, J., & D. Diermeier & D. A Siegel, and M. M Ting, 2011. *A Behavioral Theory of Elections*, Princeton University Press, Princeton, NJ.

Bendor, J., 2010. *Bounded Rationality and Politics*, University of California Press, Berkeley, CA.

Benjamin, D. J. & D. I. Laibson, 2003. "Good Policies For Bad Governments: Behavioral Political Economy," *Conference Series ; [Proceedings]*, Federal Reserve Bank of Boston, vol. 48(Jun).

³³ Geliştirilmeye açık eksik bir liste olarak kabul edilmelidir.

- Berggren N. 2011. "Time for Behavioral Political Economy? An Analysis Of Articles in Behavioral Economics". *The Review of Austrian Economics*. 25 (3) pp.199-221.
- Bischoff, I., & Siemers, L.H.R. 2013. "Biased Beliefs And Retrospective Voting: Why Democracies Choose Mediocre Policies", *Public Choice*, 156, 163-180.
- Brennan, G., Buchanan, J.M. 1984. "Voter Choice – Evaluating Political Alternatives". *American Behavioral Scientist* 28: 185-201.
- Brennan, G., Hamlin, A. 1998. "Expressive Voting And Electoral Equilibrium". *Public Choice* 95:149-175.
- Bullock, J. G. , A. S. Gerber, Seth J. Hill, and Gregory A. Huber, 2015, "Partisan Bias in Factual Beliefs about Politics," *Quarterly Journal of Political Science*, 10: 519- 578.
- Caplan, B. 2001a. "Rational Irrationality and the Microfoundations of Political Failure". *Public Choice*, 107, 311-331.
- Caplan, B. 2001b. "Rational Ignorance versus Rational Irrationality". *Kyklos*, 54, 3-26.
- Caplan, B. 2006. *The Myth Of The Rational Voter: Why Democracies Choose Bad Policies*. Princeton: Princeton University Press.
- Callander, S, 2007. "Bandwagons and Momentum in Sequential Voting," *Review of Economic Studies*, 74(3): 653-684.
- Channel, J. 2017. "The Trump Effect: Heuristics And Electability". Unpublished Working Paper. The New School, NY: Eugene Lang College and Department of Economics.
- Chong, D, and J. N. Druckman., 2007. "Framing Theory," *Annual Review of Political Science*, 10: 103-126.
- Congdon, W. J., Kling, J. R., & Mullainathan, S. 2011. *Policy and Choice: Public Finance through the Lens of Behavioral Economics*. Brookings Institution Press.
- Collier, K. E., McKelvey, R. D., & Ordeshook, P. C., and Williams, K. C., 1987. "Retrospective Voting: An Experimental Study," *Public Choice* 53: 101-130.
- Degan, A. and M. Li, 2015. "Psychologically-Based Voting with Uncertainty," *European Journal of Political Economy*, 40(B): 242-259.

- DellaVigna, S. & J. List & U. Malmendier, and G. Rao, 2017. "Voting to Tell Others," *Review of Economic Studies*, 84: 143-18.
- DellaVigna, S. 2009. "Psychology and Economics: Evidence from the Field". *Journal of Economic Literature*, 47, 315-372.
- Esponda, I., and D. Pouzo, 2017. "Conditional Retrospective Voting in Large Elections", *American Economic Journal: Microeconomics*, 9(2): 54-75.
- Findley, T. S. 2015. "Hyperbolic Memory Discounting And The Political Business Cycle", *European Journal of Political Economy*, Volume 40, Part B, December 2015, Pages 345-359.
- Foster, G. and Frijters, P. 2017. "Behavioral Political Economy". In: *Routledge Handbook Of Behavioral Economics*. edited by Roger S. Frantz, Shu-Heng. London: Routledge.
- Frey, B.S., & Eichenberger, R. 1991. *Anomalies in Political Economy*. *Public Choice*, 68, 71-89.
- Gigerenzer, G. 2000. *Insightout: Rethinking Rationality*. Oxford University Press, Oxford.
- Goeree, J K., and C. A. Holt, 2005. "An Explanation of Anomalous Behavior in Models of Political Participation," *American Political Science Review*, 99(2): 201-213.
- Hillman, A. L., 2010. "Expressive Behavior in Economics and Politics," *European Journal of Political Economy*, 26(4): 403-418.
- Kahneman, D., Slovic, P., Tversky, A., 1982. *Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kuran, T. 1991. "Cognitive Limitations and Preference Evolution". *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 147, 241-273.
- Kuran, T. 1995. *Private Truths, Public Lies: The Social Consequences Of Preference Falsification*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Landa, D. 2015. "Behavioral Political Economy, Argumentation, and Democratic Theory". *The Good Society* 24(1), 86-97. Penn State University Press. Retrieved November 5, 2018, from Project MUSE database.
- Lockwood, B, 2017. "Confirmation Bias and Electoral Accountability," *Quarterly Journal of Political Science*, 11(4): 471-501.

- Mercer, J. 2005. "Prospect Theory and Political Science," *Annual Review of Political Science*, 8: 1-21.
- Morton, R. B., and K. Ou, 2015. "What Motivates Bandwagon Voting Behavior: Altruism or a Desire to Win?", *European Journal of Political Economy*, 40(B), 224-241.
- Nunnari, S., and J Zapal, 2016. "Gambler's Fallacy and Imperfect Best Response in Legislative Bargaining," *Games and Economic Behavior*, 99: 275–294.
- Ortoleva, P., and E. Snowberg, 2015a, "Overconfidence in Political Behavior," *American Economic Review*, 105(2): 504-535.
- Ortoleva, P. and E. Snowberg, 2015b, "Are Conservatives Overconfident?" *European Journal of Political Economy*, 40(B): 333-344
- Palfrey, T. R., 2017. "Experiments in Political Economy," in Kagel, John and Alvin Roth (Eds.), *The Handbook of Experimental Economics Vol. II*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Prato, C., & S. Wolton, 2016. "The Voters' Curses: Why We Need Goldilocks Voters," *American Journal of Political Science* 60(3): 726-737.
- Puaschunder, J.M. 2018. "Nudgital: Critique of Behavioral Political Economy". Zenodo. Proceedings of the RAIS Conference I April 4-5, 2018 <http://doi.org/10.5281/zenodo.1244836>
- Quattrone, G. A., and A. Tversky, 1988. "Contrasting Rational and Psychological Analyses of Political Choice," *American Political Science Review*, 82(3): 719-736.
- Runst, P. 2014. "Crisis And Belief: Confirmation Bias And The Behavioral Political Economy Of Recession", *Constitutional Political Economy*, Issue 4/2014.
- Schnellenbach, J. & C. Schubert, 2015. "Behavioral Political Economy: A Survey," *European Journal of Political Economy*, 40: 395-417.
- Schnellenbach, J. & C. Schubert, 2019. "A Note on the Behavioral Political Economy of Innovation Policy", *German University in Cairo, Working Paper No. 51*.
- Schnellenbach, J, 2017. "On the Behavioural Political Economy of Regulating Fake News" (September 17, 2017). *Ordo – Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Forthcoming. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3038508>
- Schubert, C. 2017. "Exploring the (Behavioural) Political Economy Of Nudging", *Journal of Institutional Economics* (2017), 13: 3, 499–522

- Schuett, F., and A. K. Wagner, 2011. "Hindsight-Biased Evaluation of Political Decision Makers," *Journal of Public Economics*, 95(11): 1621-1634.
- Simon, H. A. 1955. "A Behavioral Model Of Rational Choice". *Quarterly Journal of Economics*, 69(1), 99–118.
- Smith, V. L. 2000. *Rational Choice: The Contrast Between Economics And Psychology*. In *Bargaining And Market Behavior: Essays In Experimental Economics* (pp. 7–24). Cambridge: Cambridge University Press.
- Spiegler, R., 2013. "Placebo Reforms," *American Economic Review*, 103(4): 1490-1506.
- Szembrot, N., 2017. "Are Voters Cursed When Politicians Conceal Policy Preferences?", *Public Choice*, 173(1): 25-41.
- Ura, J. D. and Socker, E. M. 2011. "The Behavioral Political Economy of Budget Deficits: How Starve the Beast Policies Feed the Machine," *The Forum*: Vol. 9: Iss. 2, Article 7.
- Van W, F, 2015. "Political Economy with Affect: On the Role of Emotions and Relationships in Political Economics," *European Journal of Political Economy*, 40(B): 298-311.
- Van Aaken, A. & Kurtz, J. T. 2019. "Beyond Rational Choice: International Trade Law And The Behavioral Political Economy Of Protectionism", EUI RSCAS, 2019/74, Global Governance Programme-364, 486
- Viscusi, K., Gayer, T. 2015. "Behavioral Public Choice: The Behavioral Paradox Of Government Policy", *Harvard Journal of Law and Policy* 38: 973-1007.
- Wilson, R. 2011. "The Contribution of Behavioral Economics to Political Science," *Annual Review of Political Science*, 14: 201-223.
- Zhang, Y. & M. Wang. 2014. "Towards Behavioral Political Economy of Institutional Change: With Field Facts from China", CESIFO Working Paper No. 4956
- Zhang, Y. 2012. "A View from Behavioral Political Economy on China's Institutional Change", *China Economic Review*, 23, 991-1002.